

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Цветомира Венкова

за трудовете на доц. д.н. Андреана Ефтимова,
представени за участие в конкурса за професор
в научната специалност 3.5. Обществени комуникации и информационни
науки – медиен език и стил, обявен от СУ „Св. Климент Охридски“
в Държавен вестник, бр. 44 от 29.05.2018 г.

Научните трудове, представени от доц. д.н. Андреана Ефтимова за участие в конкурса за професор, правят силно впечатление със своите изследователски приноси. Освен монографичния труд *Регистри в журналистическия дискурс*, осветляващ важни аспекти на медийния език и стил, кандидатката е представила и издаден учебник по специалността – *Медиен език и стил: теория и съвременни практики*, както и 20 публикации (невключени в конкурсите ѝ за доцент през 2012 г. и за доктор на науките през 2016), излезли в авторитетни научни издания.

Доц. Ефтимова е ярка фигура в научния живот у нас и чужбина. Показателно за това е участието ѝ в повече от 30 научни форума за последните 6 години, както и публикуването на 14 рецензии във водещи списания. Особено интензивна е нейната проектна дейност, включваща 10 проекта от 2012 г. насам, важна част от които са към най-авторитетните европейски програми и фондове: Програмата „Еразъм“ – по която Ефтимова сътрудничи с учени от още три европейски университета, Оперативните програми „Развитие на човешките ресурси” и „Наука и образование за интелигентен растеж“, както и Европейския социален фонд.

Освен това, трябва да се подчертае, че представените за конкурса публикации и дейности са част от изключително богато цялостно научно присъствие на доц. Ефтимова, включващо 9 книги, от които 7 монографии и 2 речника (в международно съавторство), 3 глави от книги; 18 учебника и учебни помагала; 155 статии и студии, от които 56 статии в научни списания, 8 статии в поредици, 91 статии в сборници.

Много съществена е и преподавателската дейност на кандидатката. Лекционните ѝ курсове покриват широк спектър от аспекти на българския език, свързани с комуникативни стратегии в чуждоезиковото обучение, синтаксис, невербална комуникация, езикова редакция, стилистика, психолингвистика, езикови норми, като най-подчертан е интересът ѝ към

езикът и стилът на медиите: журналистически жанрове, езикови политики, медиен език и стилове на писане.

Кандидатката показва силна ангажираност с дейностите на Софийския университет и Факултета по журналистика – ръководи успешно докторанти, организира магистърска програма, пише и ръководи редица научни проекти по НИС на СУ с договори за научни изследвания, участва в редколегии. Познавам много добре нейните постижения като социалингвист от Международните социалингвистически конференции, организирани от INSOLICO, в които тя е дългогодишен активен участник.

Посочените приноси несъмнено поставят доц. д.н. Андреана Ефтимова не само сред водещите учени в областта на езика на медиите, но и в съвременното българско езикознание.

Основният труд на А. Ефтимова, представен за конкурса, е монографията „Регистри в журналистическия дискурс“. Тази нейна девета поред книга е ценен принос в изследването на медийния език и стил. Книгата разглежда мястото на понятието *регистър* в стилистичната и социалингвистичната парадигма, прави задълбочен анализ на неговите особености и представя подробна типология в рамките на журналистическия дискурс. При нейния подход се тръгва от теоретичен анализ към оперативна интерпретация и приложно-текстови аспекти.

В уводната част книгата на доц. Ефтимова осмисля същността на понятието *езиков регистър*, като го разграничава от сродните му понятия *стил*, *социолект*, *диалект* и *жанр*. Аргументацията на авторката е много прецизна и убедителна, основаваща се на критериално представяне. Важна теоретична отправна точка е *Латентният семантичен анализ*, разработен в американското езикознание от Т. Ландауер и У. Кинч. Друг ключов източник е *Корпусният подход* към проблемите на регистъра, развит от изтъкнатите американски езиковеди Д. Байбър и С. Конрад, чиято методика аз също споделям в научните си изследвания заради нейната обективност и яснота. Следвайки я, Ефтимова разграничава ясно понятията *регистър* и *стил*, като се опира на фактора „мотивация“, която според нея при регистъра е функционална (комуникативни цели и ситуативен контекст), а при стила – естетическа (повлияна от нагласите на говорещия/пишещия). Интересни са препратките към *Английския контекстуализъм* на Дж. Фърт и М. Халидей, както и към руската философско-езикова и литературоведска школа на М. Бахтин. Отчетени са и постиженията на българската стилистика по отношение на социалните и ситуационни фактори, пресичането на диалекти, професиолекти и социолекти (Й. Тишева), както и на фактори, иманентни за социалната природа на участника в речевия акт (М. Виденов). В разнообразието от подходи, Ефтимова изразява ясна позиция, задавайки регистъра като по-

тясно понятие от стила, дефинирайки го по конкретни параметри за оценка: интимност/ дистанцираност, непринуденост/ официалност, уважение/ превъзходство, деспотичност/ любезност, внимание/ невнимание, специализираност/ неспециализираност и други, образуващи многоизмерна матрица. Тя търси регистра в комбинацията от влиянието на конкретни ситуационни фактори и конкретни езикови средства за изразяване на различни социални и личностни взаимоотношения.

Следващата част на книгата продължава коментара на понятието *регистър*, като задълбочава същинския му анализ с оглед на неговата вътрешна типология. Подробно се разглеждат в теоретичен план два вида типологии на регистрите – контекстово базирани и текстово базирани. В коментарите на типологичните подходи се открояват важни обобщения за силните и слабите страни на всеки от тях, за логическите основания на авторите, които ги разработват, както и за критериите на тяхното обособяване. Тук вече авторката преминава към определяне мястото на журналистическите регистри в общата регистрова типология, задавайки ги основателно като подвид на медийните регистри, които включват освен тях и рекламни текстове, текстове на изкуството и др. Особено внимание Ефтимова отделя тук на понятието *журналистически професиолект*, където разграничава специализирана лексика от два типа – журналистическа терминология и журналистически сленг, добре илюстрирани с конкретни примери.

Третата част на книгата представя анализационна рамка на регистрите, която е първа стъпка в конструирането на списък от вербални и невербални средства за идентифициране на видовете регистри. Отделено е специално място на типичните езикови черти за всеки регистър, свързани със специфични маркери и стилови особености. Особено ценно е, че те са подредени в типология на регистъра, направена за българския език. Акцентът на авторката е върху изясняването на функционалното описание на журналистическия регистър според ситуационните компоненти и свързания с него набор от вербални и невербални средства, които го характеризират. Много съществен приносен момент е систематизирането на това описание в подробна таблица, която е полезна както за бързи справки, така и в учебния процес на усвояване на особеностите на журналистическия регистър. В резултат на подробния анализ, авторката предлага собствена цялостна система от предложения за наименования на регистрите въз основа на доминантния ситуационен белег. Системата е оформена като таблица, която се отличава с яснота и прегледност, които и носят висока информативна стойност. Тази система е последователно приложена към анализа в следващите части, който е структуриран по нейните основни графи и параметри.

Анализът започва в следващата част чрез разглеждане на видовете регистри **според характеристиките на участниците в комуникацията**. Авторката е озаглавила това деление *престижни/ непрестижни регистри*. Анализът следва социолингвистичния подход, свързан с престижността като социално-езиков феномен. Представени с няколко скали: стандартна – субстандартна – нестандартна реч, кооперативна – некооперативна реч, степен на смесване на кодовете и общоупотребима – специализирана лексика. Въз основа на тях е авторката е извършила езиков експеримент, който е подробно описан, конкретно илюстриран с примери и прецизни стохастични диаграми, както и завършен със задълбочени изводи. Прави впечатление творческото прилагане на семантичния диференциал на Ч. Остгуд към българския език.

Според отношенията между участниците аргументирано се отделят три групи алтернативни регистри. Първата от тях е двойката *официални – неформални регистри*. Не е съвсем ясно защо авторката не е запазила при превода от английски език релацията с общ корен *formal – informal*, а е предпочела *официален* като съответствие на *formal*, а *неформален* – на *informal*. Особено интересен и с конкретно практическо приложение тук е подробният анализ на репрезентативни образци на журналистически писмени и устни текстове.

При следващата двойка регистри *динамични – статични* авторката посочва ролята на доминирането в отношенията между участниците в общуването. Тук тя подробно се спира на фактори, като участници, отношения между тях, канал на информация, характеристика на продукцията, физически контакт, комуникативни задачи и тема. Специален интерес предизвиква анализът на невербални средства с интерактивна функция в телевизионната дискусия и телевизионния коментар, който се отличава с прецизност и отлично познаване на невербалната комуникация.

Последната двойка регистри е *конвергентни – дивергентни*, основаваща се на отношенията между участниците в общуването. След като разглежда процесите на конвергенция и *дивергенция* в задълбочен теоретичен план, авторката отново се насочва към приложно описание на конкретни езикови материали. Резултатите показват много съществени аспекти на журналистическия език, свързани с едновременно говорене, прекъсване, повторение, обръщение, паузи и др. Много уместни са илюстрациите с кадри от конкретни предавания.

При анализа на регистриите **според канала на комуникацията** е разгледано разграничението *писмени – устни* регистри. Доц. Ефтимова има голям опит в анализа на устна реч, представяла е свои изследвания в тази област на конференциите по устна реч, организирани от

Великотърновския университет, където сме участвали в съвместни дискусии. Особено интересен е анализът на преходни елементи между двата вида регистри чрез маркери на разговорност в писмената реч.

Сред регистрите **според комуникативните цели** авторката отделя *информационен* и *морализаторски*. Относно информационния регистър тя е направила много пълно количествено изследване на употребата на езикови средства, които е анализирала в лексикален и морфо-синтактичен аспект. Анализът им представя резултати, които биха били много полезни за всеки журналист, работещ по този регистър. По отношение на морализаторския регистър, свързан с изразяването на определена оценка, се обобщават най-предпочитаните и широко разпространени стратегии за неговото реализиране. За тая цел са систематизирани конкретни групи, като подкани, закани, предупреждения, заповеди/ съвети и др. В духа на модерното езикознание, А. Ефимова е включила тук и невербални формули, като сочене с пръст, повишаване на тон и др. От практическа гледна точка много интересни са анализите на модалните лингвистични особености на конкретни журналистически текстове.

Последната двойка регистри, отделени и анализирани от доц. Ефимова **според темата на комуникацията**, са *спортният* и *политическият*. Спортният регистър е представен с оглед на маркерите на агресивността, зададени чрез военна терминология, както и на съзнателната колоквиализация. Задълбоченият езиковедски анализ се спира и на използването на лексикални средства - идиоми, евфемизми, архаизми, поетизми. При политическия дискурс първо място авторката характеризира, т. нар. *брюкселски новогвор*, представяйки наистина много актуален и навременен анализ. Разглеждането му е конкретно свързано с маркери като клишетата, псевдоинтелектуализация, абстрактна лексика, дифузна семантика и др. Освен това тя отделя и назовава и *популистки регистър*, свързан с подбора на езикови средства, гарантиращи достъпност на посланията до по-голяма част от хората. В него тя регистрира редица специфични маркери, като нахлуване на жаргонна лексика, неспазване на политическа коректност, властова асиметрия, реанимация на възрожденския дискурс и др.

В заключителната част са систематизирани и убедително интерпретирани най-съществените проблеми в областта на журналистическия регистър.

Книгата се откроява с ясна структура, прецизност и задълбоченост, както и с присъщите за доц. Ефимова чувство за хумор и занимателност на изложението. В резултат на тези достойнства, книгата представя проблемите на журналистически регистър много задълбочено и в същото време по достъпен и ясен начин. От една страна, този труд е задължителен

за всеки журналист, който търси сериозни съвременни отговори и обобщения на множеството проблеми, възникващи в практиката му. Поради това книгата може да се използва като академичен учебник. От друга страна, езиковедите теоретици в областта на медийния език, стилистиката, социолингвистиката, психолингвистиката и граматиката могат да намерят в него много интересни прозрения и наблюдения.

Въз основа на изложените наблюдения върху научните публикации, преподавателската дейност и професионалното развитие на доц. д.н. Андреана Ефтимова с убеденост предлагам на уважаемото научно жури тя да бъде избрана за професор в научната специалност *3.5. Обществени комуникации и информационни науки – медиен език и стил.*

доц. д-р Цветомира Венкова
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

София,
04.10.2018 г.